

ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA (1924-2019) ŞİİR TÜRÜ

POETRY GENRE IN SECONDARY SCHOOL TURKISH LESSON TEACHING
PROGRAMS (1924-2019)

Muzaffer EKİNCİ

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve
Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı,
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı,
Elazığ/Türkiye.
PhD Student, Department of Turkish
and Social Sciences Education/ Division
of Turkish Education, Fırat University,
Institute of Educational Sciences,
Elazığ/Türkiye.
mekinci@firat.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-1385-4841

Şener DEMİREL

Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Türkçe ve
Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı,
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı,
Elazığ/Türkiye.
Prof. Dr., Department of Turkish and
Social Sciences Education/ Department
of Turkish Education,
Fırat University,
Elazığ/Türkiye.
sdemirel@firat.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-0152-1081

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1292568

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 04.05.2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 03.11.2023

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Ekinci, M., & Demirel, Ş. (2023).
Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (1924-2019) Şiir Türü. *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 5(13), 428-444.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Türkçe Dersi Öğretim Programları, çağın ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda sürekli yenilenerek günün şartlarına cevap verecek şekilde düzenlenmektedir. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar söz konusu ihtiyaçlar çerçevesinde Türkçe Dersi Öğretim Programları da değişime uğramıştır. Bu değişim ve dönüşümden en fazla etkilenen unsur ders kitaplarına seçilen metinler olmuştur. Bu çalışmada ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (1924-2019) yer alan şiir türü irdelenmiştir. İlgili programların orijinal nüshalarına ulaşılarak programlar kronolojik tarihe göre incelenmiştir. Çalışmada veri toplama tekniklerinden nitel desende doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda 1924-1981 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında şiir türüne diğer türlere nazaran daha az yer verildiği, şiir metinleri aracılığıyla öğrencinin telaffuz problemlerini ortadan kaldırarak standart dilin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bunun yanında öğrencinin hitap kabiliyetinin artırılması ve öğrenciye estetik duyarlılık kazandırma hedeflenmiştir. 2006 ve sonrasında hazırlanan Türkçe Öğretim Programları önceki programlarda kazandırılması gereken kazanımların yanında şiir türüne, şiir ile ilgili etkinlikler ile öğrencinin dil bilgisi ve dört temel dil becerisinin daha da geliştirilmesini hedeflemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Metin türleri, Şiir, Türkçe Dersi Öğretim Programları

Abstract: Turkish Curricula are constantly renewed in line with the needs of the age and the country and are organized in a way to respond to the conditions of the day. From the proclamation of the Republic to the present day, Turkish Language Teaching Programs have also undergone changes within the framework of these needs. The element most affected by this change and transformation has been the texts selected for textbooks. In this study, the poetry genre in the secondary school Turkish Lesson Teaching Programs (1924-2019) was examined. The original copies of the relevant programs were accessed and the programs were examined according to chronological history. In the study, document analysis method was used in qualitative design among data collection techniques. Content analysis technique was used to analyze the data. As a result of the content analysis, it was concluded that poetry was given less space in the 1924-1981 Turkish Language Teaching Programs compared to other genres, and it was aimed to spread the standard language by eliminating the pronunciation problems of the student through poetry texts. In addition, it is aimed to increase the student's ability to address and to give the student aesthetic sensitivity. 2006 and later Turkish Language Teaching Programs aim to further develop the student's grammar and four basic language skills with activities related to the poetry genre and poetry in addition to the acquisitions to be gained in the previous programs.

Key Words: Text Types, Poetry, Turkish Course Teaching

1. GİRİŞ

Şiir “Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi. Düş gücüne, hayale, imgeye, gönüle seslenen; duygu ve coşku uyandıran; etkileyen şey” (Akalın, Toparlı, Dağlı, Çavuşoğlu, 2009: 1867) olarak tanımlanmıştır. Edebiyatın en eski türü olan şiir; insanın duygularını iletmede en etkili ürün olup insanın anlatılması zor duygu ve düşüncelerini ifade etmede bir araç, sevinçlerini yaşamada bir rehber, dilin edebiyat sahasındaki zirve noktası olarak da ifade edilebilir (Demir ve Duman, 2004: 89).

Türkçe ders kitaplarında yer almakta olan şiir türü öğrencilerin söz söyleme kabiliyetlerini; kendilerini ifade etme becerilerini geliştirdiği gibi şiir sayesinde öğrencilerin telaffuz, ezber ve hazırlıksız konuşma yetenekleri de gelişir (Demir ve Duman, 2004: 94). Şiirin bireyin duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerini en yoğun ve etkili şekilde anlatabileceği edebî türlerden biri olması; ders kitaplarında bu türün daha fazla yer almasını sağlamıştır. Bu sayede çocukların duyuş ve düşünüş biçimlerine hitap edilerek onların kendini daha rahat ifade etme alışkanlığı kazanmaları hedeflenmiştir (Yıldırım, 2012: 23-24). Türkçe öğretiminde kullanılacak şiir metinleri, diğer edebî türlerde olduğu gibi öğrencilere kazandırılacak kazanımlar için de birer araç durumundadır. Türkçe Dersi Öğretim Programlarına bakıldığı vakit ise şiirin daha çok anlamaya ve yorumlamaya yönelik kazanımlarla ilişkilendirildiği görülmektedir (Bahar, 2010).

Şiir metinlerinin Türkçe öğretiminde kullanılması kadim bir geçmişe dayanmaktadır. Bu durumun temel sebeplerinden biri dil öğretiminde şiir metinlerinin kullanımının daha kolay ve araçsal bir yönünün olmasındandır (Şahin ve Bayramoğlu, 2016: 2105). Şiir türünün sahip olduğu olumlu nitelikler, bu türün Türkçe öğretiminde kullanılan metin türlerinden biri olmasını sağlamıştır. Şiir metnine yönelik Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (1924-2019) çeşitli açıklamalar bulunmaktadır. Bu açıklamalarda şiir yoluyla öğrenciye kazandırılması hedeflenen temel beceri ve kazanımlar belirtilmiştir.

Uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programları (1924-2019) incelendiğinde genel olarak şiir metinleriyle Türkçenin edebî dil zevkine varılmasının amaçlandığı görülmektedir. Ayrıca şiir metinleriyle öğrencilerin dört temel dil becerisi başta olmak üzere bilişsel, kabiliyetlerinin geliştirilerek, millî ve manevi değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir.

1.1 Çalışmanın Amacı

Yapılan bu çalışma ile 1924-2019 yılları arasında uygulamaya konulan ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında şiir türündeki metinlere yer verilme düzeyinin belirlenerek şiir türü ile öğrenciye kazandırılması hedeflenen temel beceri ve kazanımların tespiti amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Önemi

Bu araştırma ile 1924-2019 yılları arasında uygulamaya konulan ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alan şiir türüne yer verilme düzeyinin belirlenmesi ve söz konusu programlardaki eksikliklerin neler olabileceğinin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmanın bu amaç doğrultusunda elde edilen veriler üzerinden alana katkı sağlayabileceği ifade edilebilir. Araştırma, farklı yıllarda uygulanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki şiir türünün gelişimi göz önüne sermesi bakımından da önem arz etmektedir. İlgili araştırmanın konu ile ilgili Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki genel çerçevenin anlaşılması bakımından önemli olacağı düşünülmektedir. İlgili çalışmayla öğretmenlerin şiir metinleri yoluyla Türkçenin estetik ve soyut dünyasını öğrenciye daha kolay bir tarzda kavratılabileceği gerçeği vurgulanırken, öğrencinin ise şiirle Türkçenin

gerçek edebi zevkini tadabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte programdaki eksikliklerin belirlenmesi yoluna da gidilerek eğitim programcılarının bu konuda daha da hassas olmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Konu ile ilgili çalışmalarda Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer verilen şiir türünün öğrencilerin dört temel dil becerileri ile anlama kabiliyetlerini artırarak Türkçe öğrenmelerini kolaylaştırdığı tespit edilmiştir (Bahar, 2010; Demir ve Duman, 2004; Kaya, 2013; Yıldırım, 2012;). Bununla birlikte şiir türünün bu olumlu etkisine rağmen Türkçe Dersi Öğretim Programlarında şiire daha az yer verildiği sonucuna varmışlardır (Çarkıt, 2019; Kaya, 2013). Konu ile ilgili araştırmacıların tespitleri şu şekildedir:

Çarkıt (2019) "2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı Çerçevesinde Hazırlanan 8. sınıf Türkçe Ders Kitabının Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında 8. sınıf Türkçe kitabında yer alan etkinlikleri dört temel dil becerisine ve gramer alanlarına göre tasnif etmiştir. Çalışmada diğer metin türlerine nazaran şiir türüne daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Bulut'un (2019) "2006 ve 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı çalışmasında 2006 yılında uygulanmaya başlanan "İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. sınıflar) Öğretim Programı" ile 2018 yılında yayımlanan "Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) farklı açılardan incelemeye tabi tutulmuştur. İlgili programlar incelendiğinde 2006 programında altı temanın en az dördünde şiir türüne yer verilmesi gerektiği vurgulanırken 2018 yılında yayımlanan programda ise hangi metinlere ne oranda yer verileceğinin kitap yazarlarının inisiyatifine bırakıldığı belirlenmiştir. Kaya (2013) "Okuma-Yazma Öğretiminde Şiir" adlı çalışmasında şiir türünün duygu ve düşünce gelişimde olumlu etkileri olmasına rağmen şiirin okuma-yazma üzerindeki katkılarının göz ardı edilerek Türkçe Dersi Öğretim Programlarında ihmal edildiğini belirtmektedir. Yıldırım (2012) "Şiirin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Yerinin İncelenmesi" adlı çalışmasında Türkçe öğretiminin amaçlarına ulaşmasında edebî metinlerin önemli bir türünü teşkil eden şiirden yararlanılması gerektiğini vurgulamıştır. Yıldırım (2012) aynı çalışmasında Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirleri zihniyet, yapı, tema, dil, ahenk unsurları, değerler, söz varlığı, yazım ve noktalamaya uygunluk ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2006) belirlenen şiir türü ile ilgili kazanımlar başlığı altında inceleyerek şiirin Türkçe öğretimindeki işlevini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bahar (2010) "Türkçe Öğretiminde Şiir" adlı çalışmasında sekizinci sınıf öğrencilerine okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan şiir metinlerinin öğrencilerin okuma/anlama, analiz becerilerini geliştirdiğini tespit etmiştir. Demir ve Duman ise (2004) "Şiir Okumaya Dayalı Türkçe Öğretimi" adlı çalışmalarında şiirin bireyi duygu ve düşünce olarak yetkinleştirdiği gibi şiir sayesinde öğrencilerin Türkçeyi daha çok sevdiklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin şiir türü aracılığıyla kelimeleri, kelime gruplarını, deyimleri ve kalıp sözleri daha iyi kavradıklarını ifade ederek şiirin öğrenme stilleri arasına alınıp şiire dayalı Türkçe öğretiminin yapılması gerektiğini de ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar şiirin Ortaokul Türkçe Dersi

Öğretim Programlarında yer verilmesinin önemini gözler önüne sermesi açısından önem arz etmektedir.

1.3. Çalışma Materyali ve Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın ana materyali 1924, 1929, 1931, 1938, 1949, 1962, 1981, 2006, 2015, 2017, 2018, 2019 yılları arasında uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarıdır. Bu çalışma 1924-2019 yılları arasında yayımlanarak uygulamaya geçirilen Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alan şiir türüyle sınırlıdır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın yöntemini oluşturan çalışmanın deseni, çalışmanın materyali ile verilerin analizi alt başlıklar hâlinde açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Deseni

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (1924-2019) şiir metnlerinin ele alınış durumlarını analizinin amaçlandığı bu çalışma nitel desende uygulanan doküman analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma; doküman analizi, gözlem, nitel verilerin toplanarak gerçekçi bütüncül bir yaklaşımla ortaya çıkarılmaya çalışıldığı bir araştırma türüdür. Doküman analizi ise özünde araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında eldeki yazılı materyallerin incelenmesini esas alır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189).

2.2. Verilerin Analizi

Bu araştırmada, doküman analizi ile birlikte araştırma sorusuna cevap vermek, sayıca fazla olan metin yığınının ortak verileri tespit etmek ve değerlendirme yapmak için içerik analizi yöntemi de kullanılmıştır. İçerik analizinde "metinlerin içerdiği anlamların farklı araştırmacılar, analizciler, gözlemciler tarafından aynı şekilde okunması ve yorumlanması temel ilkedir" (Gökçe, 2006: 19). Diğer bir ifade ile içerik analizi; "belirli kurallar çerçevesinde açıkça görünen ve bunun ötesinde örtülü/üstü kapalı, yanı sıra aralarına gizlenen anlamları da tespit etmeye yönelik bir çalışmadır" (Gökçe, 2006: 22). Metin ve imgesel verilerin yoğun olduğu nitel çalışmada verilerin tamamı kullanılmayarak ayıklama gerçekleştirilebilir (Creswel, 2016: 195). Çalışmada verilerin çok yoğun olmasından dolayı programlarda şiir türü ile ilgili kısımlar seçici kodlama yöntemi ile ayıklanmıştır. Seçici kodlamada "araştırmacı bilinçli olarak bir özelliği asli kategori olarak belirler ve ona yoğunlaşır (Punch, 2020: 205). Programda şiir türü ile ilgili kısımlar ayrıca semantik kodlama birimi esasına göre kodlanarak yorumlanmıştır (Gökçe, 2006: 64-66). Analiz sonucu elde edilen veriler çalışmada sunulmuştur.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu kısmında araştırma neticesinde ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, programda şiir türü ile ilgili detayların yer aldığı bölümler esas alınarak verilmiştir.

3.1. Programlar Hakkında Bilgi

3.1.1. 1924 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı*

Çağdaş dil öğretiminin bütünsel bakış açısının tersine bu öğretim programında içeriğin kırâat, inşad, sarf, nahiv, imla, kitabet, edebî kırâat alt başlıkları hâlinde oluşturulmuş olduğu ve bağımsız saatlerde işlenmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. İlgili programda Türkçe öğretimine haftalık altıncı sınıfta 7, yedinci sınıfta 5, sekizinci sınıfta 4 ders saati ayrıldığı görülmektedir. Okuma metinlerinin ağırlıkta olduğu kırâat derslerinin ise altıncı sınıfta haftada 2, yedinci sınıfta inşa dersi ile beraber 2, sekizinci sınıfta ise 3 ders saati işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. İnşad derslerine ise haftada bir saat ayrılmış olduğu görülmektedir. Programda, okutulacak metinlerin iyi, doğru ve güzel ifadeli eserlerin sade olanlarından seçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Öğrencilerin; şiir, küçük hikâye, fıkra ve değişik mevzularda yazılmış iki, üç sayfadan oluşan makaleleri rahatlıkla anlayabileceği bir seviyeye erişmeleri hedeflenmiştir. Programda; ikinci sınıf, birinci sınıfın devamı olarak görülmüştür. Üçüncü sınıfta okutulan Edebî Kırâat adlı derste ise şiir dışında makale, hikâye, temaşa (gözlem) ve tenkit gibi farklı edebî türlere ait metinler yer almıştır. Müfredat programında okutulan kırâat ve inşad derslerinin vazgeçilmez türlerinden olan şiir metinlerinin ezberletilerek öğrenciden sözün ahengine uygun olarak şiirin seslendirilmesi istenmiştir. Yapılan bu etkinlik ile öğrenciye estetik hazzın kazandırılması amaçlanmıştır (Maarif Vekâleti, 1340: 5-9).

Uygulamaya konulan ilgili programla öğrencinin, şiir ezberleme etkinlikleriyle hafızasını ve hitabet kabiliyetini güçlendirmesi hedeflenmektedir. Program, şiir okuma alıştırmaları ile yerel söyleyiş farklılıklarını ortadan kaldırarak standart dilin yaygınlaştırmasını amaçlamaktadır.

3.1.2. 1929 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı[†]

1929 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Öğretim Programında, okunacak edebî eserlerin sahip olması gereken özellikler ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Program, öğrencilerin okuyacağı şiir ve nesir metinlerinin öğrencide edebî bir hazzı uyandırmasının yanında öğrencinin millî ve ahlâki yönden duyarlı bireyler olarak yetiştirilmesini amaçlamıştır. Programda, öğrenciye okutulacak şiir metinleri dışında mektup, makale, temaşa (gözlem) ve tenkit gibi edebî türler hakkında da açıklamalar verilerek bu tür metinlerin öğrenciye neden okutulması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca okutulan bu metinler arasında uygun olanların öğrenciye ezberletilmesi istenmiştir. Ezberletilen türler arasında şiire ayrı bir önem atfedilerek şiirin ahengine ve veznine uygun bir biçimde okunması arzulanmıştır (Maarif Vekâleti, 1929, s. 18-22).

*Günümüzde ortaokul olarak kabul edilen 6, 7, 8. Sınıf düzeyleri Cumhuriyetin ilk yıllarında lise birinci devre olarak kabul edilmekteydi. Daha sonra bu eğitim kademesi 1924 yılında toplanan II. Heyet-i İlmiye toplantısında bağımsız okullara dönüştürülerek ortaokul adını almıştır (Özbay, 2000'den akt. Temizyürek ve Balcı, 2006: 5).

[†]1930 yılında Maarif Vekâleti tarafından yayımlanan Ortamektep Müfredat Programı içerisinde yer alan Türkçe öğretim programı, 1929 yılında Maarif Vekâletince yayımlanan Ortamektep ve Liselerin Türkçe Müfredat Programı'nın ortamektep Türkçe öğretim programının aynısıdır.

1929 yılında uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Öğretim Programı şiir vasıtasıyla öğrenci hafızasını güçlendirmeyi, edebî dili yaygınlaştırmayı, ahlâki ve millî hassasiyetlere sahip nesiller yetiştirmeyi hedeflemiştir.

3.1.3. 1931 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı

1931 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Öğretim Programında Türkçe derslerinin başlıca amaçları ifade edilirken “belli başlı edebî nevilerin en esaslı hususiyetlerini öğrenmek” ifadesi ile şiir türüne de gönderme yapılmıştır. Kırâat dersleri ile öğrenciye amaca uygun birçok şiir ve nesir parçasının ezberletilmesi hedeflenmiştir. Öğretmenin bu amacı gerçekleştirirken öğrenciye örnek olması, hece vezni hakkında öğrenciye doyurucu bilgiler vererek şiirlerin ahengine uygun bir şekilde okutulmasına gayret etmesi gerektiği belirtilmiştir (Maarif Vekâleti, 1931: 17-33).

Öğrencinin hafızasını şiir ezberleme alıştırmaları ile güçlendirmeyi amaçlayan 1931 yılı Türkçe Öğretim Programı şiir vasıtasıyla öğrencilerin yerel söyleyiş farklılıklarını ortadan kaldırarak standart dili yaygınlaştırmayı hedeflemiştir.

3.1.4. 1938 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı

1938 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programında öğrencilere belli başlı edebî türlerin en esaslı özelliklerinin öğretimi hedeflenmiştir. Söz konusu programda öğrenciye eserleri ne şekilde okuyacağı kavratılarak öğrencinin eserlerden edebî zevk alabilecek kıvama gelmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunun için şiir başta olmak üzere diğer edebî türler hakkında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra öğrenciye kâfi miktarda şiir ezberletilmesi, ezberletilen bu şiirlerin ise ahengine uygun bir biçimde seslendirilmesi istenmiştir. Öğretmenin şiirle ilgili bu etkinlikleri gerçekleştirirken örnek bir model olması vurgulanmıştır. Öğrenciye tavsiye edilecek eserlerin millî ve ahlâki değerlere haiz; cumhuriyeti, inkılapları ve millî kahramanları sevdirecek nitelikte olması gerektiği telkin edilerek okutulacak şiir metinlerinde olması gereken hususiyetlere yer verilmiştir (Kültür Bakanlığı, 1938).

1938 programı şiir metinleri sayesinde öğrencinin okuma ve anlama becerisini geliştirerek ve aynı zamanda diksiyon sorunlarını da ortadan kaldırarak dilin estetiksel zevkini öğrenciye tattırmayı amaçlamıştır. Öğrencinin ise bu konuda yeteri kadar alıştırmaya yapması gerektiği ifade edilerek konunun önemi vurgulanmıştır. Bunun için öğretmenin uygun rol model olması gerektiği belirtilmiştir.

3.1.5. 1949 Ortaokul Türkçe Programı

1949 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Programı, daha önce yayımlanan Türkçe programlarından daha detaylı olmakla beraber bu programda metin seçimi ve şiir türü başta olmak üzere diğer metin türleri ile ilgili detaylar sınırlıdır. Fakat seçilen metinlerin okuma zevkinin tattırılması amacıyla bilinçli bir amaç gözetilerek seçilmesinin isabetli bir karar olacağı belirtilmiştir. Şiir gibi metinleri topluluk karşısında zevkle dinletilecek şekilde okuyabilmenin öğrencin artistik okuma

alışkanlığını pekiştirdiği ve bu durumun öğrencilerin dil becerilerine olumlu bir katkı sunacağı ifade edilmiştir. Seçilecek metinlerde öğrenci seviyesinin göz önüne alınması ve ayrıca inkılaplara ters düşmeyen uygun eserlerin okutulması tavsiye edilmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi için hitabet ve şiir yarışmalarının tertip edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında toplantı gibi organizasyonlarda şiir türü başta olmak üzere diğer edebî türlerin ozanlar tarafından seslendirilmesinin faydalı olabileceği dile getirilmiştir. İnşad derslerinde ise daha çok edebî yönü ağır basan şiir türü benzeri metinler yoluyla öğrencinin bir topluluk karşısında konuşturularak öğrencinin kendini ifade etme kabiliyetini geliştirmesinin yanında yerel söyleyiş farklılıklarını azaltarak edebî söyleyişin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır (MEB, 1949).

1949 programı, şiir vasıtasıyla Türkçenin ifade zenginliğini öğrenciye kazandırarak öğrencinin estetik duygularının gelişimini amaçlamıştır. Böylece Türkçenin daha çok sevdirmesi arzulanmıştır.

3.1.6. 1962 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı

1962 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı kendinden önce yayımlanan Ortaokul Türkçe Programlarından daha fazla ayrıntıya sahip bir programdır. Metinlerin araçsallık yönünün vurgulandığı programda öğrencide "Estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma" kabiliyetinin gelişimi için şiirin temel unsurlarından olan üslup, kafiye ve vezin gibi temel bilgileri bilmenin önemi ifade edilmiştir. Sağlam bir dil bilincinin yerleşebilmesi için ise okul yönetimi tarafından hitabet ve şiir yarışmalarının düzenlenmesi; düzenlenecek yarışmalarda usta bir sanatçının ağzından hitabet ve şiir metinlerini dinlenmenin faydalı olabileceği belirtilmiştir. İnşad derslerinde şiir metinleri başta olmak üzere edebî değeri yüksek olan metinler sesli okutulmuş öğrencide artistik okuma alışkanlığı kazandırılmaya çalışılmıştır (MEB, 1962) Hedeflenen bu kazanımlarla özgüveni yüksek, okuma kültürü edinmiş, estetik hazza sahip, edebî konuşma becerisi gelişmiş öğrencilerin yetiştirilmesi arzulanmıştır.

1962 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Programı, şiir metinlerinin araçsallık yönüne vurgu yapmıştır. Program; şiir vasıtasıyla diksiyon problemlerini ortadan kaldırmış, okuma alışkanlığı edinmiş, estetik duyarlığa sahip ve etik değerleri özümsemiş sağlam karakterli öğrencileri yetiştirmeyi hedeflemiştir.

3.1.7. 1981 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı

1981 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda daha evvel yayımlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarından farklı olarak ders öncesi yapılacak hazırlık çalışmalarında okutulacak metnin türü ve biçimi konularına değinilmiştir. Metnin daha iyi anlaşılması için öğrencinin film, tiyatro, konferans gibi görsel tür ve etkinliklere yönlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, 22.09.1981: 66).

1981 yılından önce uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında şiir türü ile öğrencilerin estetik beğenilerini geliştirme, yerel söyleyiş farklılıklarını azaltma ve telaffuz problemlerini ortadan kaldırma

hedeflenirken 1981 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında ise diğer programlardan farklı olarak şiir türü ile ilgili çeşitli kazanımların sağlanması hedeflenmiştir. İlgili programda şiir türü ile ilgili göze çarpan farklılıklar şunlardır:

- Şiirin, yüzeysel ve derin yapısının öğrenciye kavratılarak öğrencinin şiir türü hakkında açıklama yapabilecek düzeye erişmesi,
- Öğrencilerin hoşlandığı şiiri ezberlemesi sağlanarak onların şiir metinleri sayesinde grupta çalışma ve diksiyon becerilerini güçlendirme ve şiiri canlandırmak için söz korosuna katılmalarının teşvik edilmesi,
- Öğrencinin kendini yazılı olarak ifade etmesi amacıyla şiir defteri tutma alışkanlığının kazandırılması, aynı şekilde şiir yeteneğinin geliştirilmesi için de şiir yarışmalarına katılımının teşvik edilmesi,
- Şiir ve şairle ilgili kimi özelliklerin doğrudan verilmesi yerine şair ve şiirle ilgili özelliklerin şiir metinleri yoluyla sezdirilmesi,
- Öğrencilerin anlatma kabiliyetlerinin geliştirilmesi için okudukları şiiri seslendirme ve canlandırma faaliyetlerini gerçekleştirmeleri gerektiği belirtilmiştir (Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, 22.09.1981: 29-34; 66-80).

1981 yılında uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında kendinden önceki programların aksine metinlerin daha iyi anlaşılması için disiplinler arası metodu uygulamaya çalışmıştır. Bu durum şiir metinleri için de söz konusudur. Nitekim diğer programlar şiirin telaffuz ve hitabet gibi yararlı yönleri üzerine yoğunlaşırken 1981 programı şiirin söz korosu ve canlandırma yöntemleri aracılığıyla öğrencilerin işbirliği ve iletişim becerilerinin geliştirilerek onlarda özgüven duygusunun pekiştirilmesine çalışılmıştır.

3.1.8. 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı

2006 yılında uygulamaya konulan İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. sınıflar) Öğretim Programı kendinden önce uygulamaya konulan programların aksine kazanım ve etkinliklerin detaylı bir biçimde belirtildiği, dört temel dil becerisinin yanında ara disiplinlerin hedef kazanımlarını öğrenciye kazandırmayı amaçlayan bir öğretim programıdır. Yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde oluşturulan bu program sayesinde ilk kez dersin çoklu yöntem ve tekniklerle ne şekilde işleneceği ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. 2006 programında "her altı temadan en az dördünde şiir türünde metin yer alır" ibaresi bulunmaktadır. İlgili programda 6, 7 ve 8. sınıflarda ortak olarak okutulan (şiir, hikâye, anı) üç türden birisi şiir metinleridir. Programda şiir metinlerinin bütün halinde alınması gerektiği belirtilmiştir. Kitaba alınacak metinlerin öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerine haiz, öğrencinin söz varlığını zenginleştiren bir yapıda olmasına önem verilmiştir. İlgili program kendinden önce yayımlanan diğer programların aksine kazanım ve etkinlik temelli bir yapıda olmasından dolayı, dört temel dil becerisinin gelişimi esas alınarak ayrıntılı bir biçimde oluşturulmuştur. Bu becerilerin öğrenciye

kazandırılmasında şiir türünden de istifade edilmiştir. Dinleme becerisinin gelişimi şiir dilinin farklılığının öğrenci tarafından ayırt edilebilmesi için öğrencinin şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade ederek hoşlandığı şiir metinlerini ezberlemeleri amaçlanmıştır. Amaç öğrencinin estetik haz duyguları ile hafızasını güçlendirmektir. Dinleme ile ilgili amaç ve kazanımları gerçekleştirmek için “Yenilerini Ekledim, Beni Dinler Misin?, Şiir Bahçesinde, Farkını Bul, Farklarını Bulma, Şiir Dinletisi” adlı etkinlikler düzenlenmeye çalışılmıştır. Öğrencinin şiir sayesinde yazma becerisinin geliştirilmesi için programda; “Resimlerin Ezgisi, Ben Bir Organizatörüm, Şair Gibiyim, Çağrışımlar ve Duygular, İlk Harflere Baksana, Bir Metinden Hareketle Yeni Bir Metin Oluşturma, Serbest Yazma, Resimlerin Ezgisi, Sınıf Gazetesi, Sergi, Zamanla Her Şey Değişir, Şiir Kitabı Okuma Formu, Proje Ödevi, Çalışma Kâğıdı 5” adlı etkinlikler yer almaktadır. Tüm bu etkinliklerde amaç öğrenciye yazılı olarak kendini ifade etme alışkanlığını kazandırmaktır. Ayrıca öğrencide şiir okuma, yazma ve dinleme becerisinin gelişimi için “şiir defteri tutma” alışkanlığının kazandırılması amaçlanmıştır. Programda şiirle ilgili zikredilen etkinliklerin yanında 6. sınıf düzeyinde işlenen “Kitap Benim Dünyam” adlı temada ise Âşık Veysel gibi ozanların şiirleri tavsiye edilmiştir. Öğrencinin şiir okuma sayesinde birlikte çalışma, diksiyon ve telaffuz kabiliyetlerini artırma ve hafızasını güçlendirme ile okuma- anlama kabiliyetini artırmak için programda okuma çalışmaları ile ilgili “Söz Korosu, Şiir Bahçesinden, Beni Dinler Misin? Beni Düzenle, Ezberleme” etkinliklerine yer verilmiştir (MEB, 2006).

2006 yılında uygulamaya konulan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı kendinden önce ve sonraki yıllarda (2015, 2017, 2018 ve 2019) yayımlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının aksine dil becerilerinin en detaylı şekilde ele alındığı bir öğretim programıdır. Söz konusu durum şiir türü ile ilgili beceri ve kazanımların öğrenciye ne şekilde verileceği, bunların detaylı bir biçimde anlatıldığı onlarca etkinlik örneğiyle net bir biçimde görülmektedir.

3.1.9. 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı (5-8. Sınıflar)

Metin türlerinin temalar arasında dengeli bir şekilde dağılımını esas alan 2015 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı ders kitaplarında yer alan metinler hikâye edici, bilgi verici ve şiir olmak üzere üç ana başlık altında sunulmuştur. Programda sınıf kademelerine uygun şiirlerin yer alması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu programda sınıf düzeylerine göre şiir türünde kazandırılması gereken kazanımlar şu şekilde özetlenebilir: 5. sınıf okuma kazanımlarında; “öğrenciyi zorlamamak kaydıyla bazı şiirleri ezberleme çalışmaları yaptırılır” demektir. Ayrıca hikâye, drama, şiir gibi türlerin sahne veya dörtlüklerin metnin bütününde nasıl ilişkilendirildiği birbirini tamamladığı öğrenci tarafından açıklanması gerektiği belirtilir. 6. sınıf okuma becerisi kazanımlarında şiir türü ile ilgili açıklamalar dolaylı bir biçimde “Metinde; cümlelerin, bölümün, sahnenin veya dörtlüğün metnin bütünü ile nasıl ilişkilendirildiğini ve olay akışına nasıl katkı sağladığını analiz eder” denilmektedir. Programda metinlerarası karşılaştırma yapma becerisinin yanında metin türlerini ayırt etme kabiliyetinin kazandırılması gerektiği vurgulanmıştır. Programda 7. sınıf okuma becerisi kazanımlarında şiirin şekil özelliklerini oluşturan

redif, kafiye, ölçü, gibi unsurların öğrenciye fark ettirileceği fakat söz konusu unsurların türüne değinilmeyeceği belirtilir. 7. sınıf yazma becerisi kazanımlarında öğrencinin düş gücünü kullanarak şiir veya fantastik metin yazacağı ifade edilmektedir. 8. sınıf okuma becerisi kazanımlarında ise öğrencinin şiirin tür ve şekil özelliklerini bilmesi gerektiği belirtilmiştir. Şiir türü ile ilgili amaç ve kazanımlarında ise öğrencinin düş gücünü kullanarak şiir ve fantastik metin yazacak olgunluğa erişmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2015).

2015 yılında uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında, şiir türü ile ilgili öğrencinin nihai olarak düş gücünü kullanarak şiir yazma olgunluğuna erişmesi gerektiği belirtilmiştir. Fakat ilgili programda şiir yazma süreci ile ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

3.1.10. 2017, 2018 ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı (5-8. Sınıflar)

2017, 2018 ve 2019 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programları tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan metin içi ve metin dışı ve metinler arası yoluyla öğrencilerin gelişimi göz önüne alınarak birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan kazanımların hiyerarşik olarak kazandırılması hedeflenen bir yapıya sahiptir (MEB, 2017: 10; MEB, 2018: 8; MEB, 2019: 8).

2017, 2018 ve 2019 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programları içerik olarak şiirle ilgili şu ayrıntılara değinilmiştir: 5, 6, 7, 8. sınıf okuma becerisi kazanımlarında öğrencinin metnin türüne uygun olarak metni okuması amaçlanmakta bu sebepten öğrencinin seviyesine uygun edebî değeri yüksek şiir ve kısa yazıları okumaları ve uygun olanların ise ezberlenmesinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. 5, 6, 7, 8. sınıf yazma becerisinin kazanımlarından öğrencinin şiir yazması nihai amaç olarak belirtilmiştir. 7, 8. sınıf yazma çalışmalarının alt amaç ve kazanımlarında ise öğrencinin yazmış olduğu şiiri ve kısa yazılarını paylaşması gerektiği ifade edilmiştir. Yazılan şiir ve kısa yazıların sınıf panosunda veya sosyal medya ortamlarında paylaşılarak öğrencinin kompozisyon, şiir yarışmalarına katılımının teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2017; MEB, 2018; MEB, 2019).

4. SONUÇ-TARTIŞMA VE ÖNERİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında sonuç, tartışma ve öneri başlıkları yer almaktadır.

4.1. Sonuç

Şiir, yazılı türler arasında dilin edebî ve estetik yönünü güçlü şekilde öne çıkaran türlerden biridir. Şiirin bu güçlü yönünü tüm milletlerin yazılı ve sözlü kültürlerinde görmek mümkündür. Bunda şiirin ezberlenmesinin kolay, müzikalitesinin yüksek olmasının büyük rolü bulunmaktadır. Şiirin bu olumlu özellikleri onun Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer almasının önemli sebeplerindendir.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programları (1924-2019) incelendiği vakit 1924-1981 yıllarında uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim

Programlarında şiir metinleri sayesinde öğrenciye ahlâki telkinler etme, öğrencinin yerel söyleyiş farklılıklarını azaltarak edebî dili yaygınlaştırma ile hitabet gücünü artıma amacı güdülmüştür. 2006-2019 yılları arasında yayımlanarak uygulanan programlar ise şiirin sözü edilen olumlu yönleri yanında öğrencinin şiir sayesinde kendini ifade etmesini, başkaları ile işbirliği içerisinde çalışmasını, dört temel dil becerisini geliştirmeyi ve dil bilgisi yeterliliğini artırmayı hedeflemektedir. İfade edilen tüm bu olumlu faktörler şiir metinlerinin Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer almasının en büyük sebeplerindendir.

4.2. Tartışma

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer verilen şiir türü bir dilin en rafine hâlidir. Birey, şiirle bildiği ya da öğrenmeye gayret ettiği dili daha çok sevebilir. Çünkü şiir metinleri sayesinde dilin temel söz varlığını, zıt ve eş anlamlı kelime gruplarını, kelime yapısını, kalıp sözleri, sanatlı söyleyişi öğrenir. Nitekim Demir ve Duman'ın (2004) yapmış olduğu çalışmada da buna benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programları şiir türü ile sadece öğrencinin yerel konuşma farklılıklarını düzelterek edebi dili yaygınlaştırma çabası gütmemektedir. Bunun yanında öğrencinin anlama ve anlatma kabiliyetini de yetkinleştirmektedir. Bu konuda Bahar (2010); Demir ve Duman (2004); Kaya (2013); Yıldırım (2012) yapmış oldukları çalışmalarda şiirin öğrencinin anlama kabiliyetini yükselttiği tespit etmişlerdir. Bu durum, şiir türünün Türkçe öğretiminde öğrencinin birçok beceri ve öğrenme alanına hitap edebileceğini göstermektedir.

Şiir metinlerinin Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında okuma-telaffuz becerilerinin geliştirmesi dışında dilin estetik yapısı, söz varlığı, yazım, noktalama ve gramer gibi konularda da öğrenciye dört temel dil becerisini kazandırma gibi hedefleri bulunmaktadır. Yıldırım'ın (2012), şiirin Türkçe öğretimindeki işlevi ile ilgili çalışmasında benzer bulgulara ulaşılmıştır. Bu durum, şiirin Türkçe öğretimindeki olumlu katkısı olarak da görülebilir.

Şiir metinleri başta olmak üzere diğer metinlerin belirli günler ve haftalar etkinliğinde kullanılması Ortaokul Türkçe Öğretimine yönelik bir etkinlik sahası olarak görülebilir (Göçer, 2004). Yapılan araştırmalar şiir türünün öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını olumlu yönde geliştirdiğini göstermektedir. Fakat okul uygulamalarında ise şiirin daha çok belli gün ve haftalar için ezberlenmesi ya da okunması gereken okuma metinleri olarak algılandığı tespit edilmiştir (Sezgin, 2005: 40). Mevcut bu algı Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında diğer türlere nazaran şiire daha az yer verilmesinin nedeni olabilir. Nitekim Çarkıt (2019), Kaya (2013) yapmış olduğu çalışmada buna benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Şiir, okuma-yazma becerileri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmakla beraber (Bahar, 2010), 2006 yılında uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı haricinde daha evvel uygulamaya konulan diğer programlarda ihmal edilen bir tür olmuştur. Bu konuda Kaya (2013), Çarkıt (2019) yapmış olduğu

çalışmalarda şiir türünün okuma-yazma öğretiminde olumlu katkıları olmasına rağmen Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında ihmal edildiğini ifade etmektedirler. Şiirin edebî türler arasında estetik hazzın kaynağı olarak görülmesi, onun okuma-yazma becerilerine katkısının ihmal edilmesine neden olmuş olabilir.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programları içerisinde yalnız 2006 yılında uygulamaya konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında altı temadan en az üçünde şiir metinlerine yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2006). Fakat 2018 yılında yürürlüğe konulan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programında şiir metinlerine ne ölçüde yer verileceği ile ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Kitapta yer alacak şiir metinlerinin sayısı ders kitaplarının yazarlarının inisiyatifine bırakılmıştır (MEB, 2018). Bulut (2019) da yaptığı çalışmada benzer bulgulara değinmektedir. Bu, sadece 2018 yılında yayımlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programına mahsus bir durum değildir. 2006 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programının dışında kalan tüm programlarda şiire ne derece yer verileceği ile ilgili bir veri bulunmamaktadır. Bu durum Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programları çerçevesinde hazırlanan Türkçe ders kitaplarında şiir türüne daha az yer verilmesine neden olmuş olabilir.

4.3. Öneri

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (1924-2019) şiir türüyle daha çok öğrencilerin yerel söyleyiş farklılıkları azaltılarak doğru telaffuz şekilleri ile estetik duyguları güçlendirilmeye çalışılmıştır. Fakat öğrencinin kendini şiir ile ifade etme ve yazma becerilerini geliştirmek amacıyla 2006 yılında yayımlanarak uygulamaya konulan Türkçe Dersi Öğretim Programı haricinde daha önce yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programlarında şiir yazma etkinliklerine detaylı bir şekilde yer verilmemiştir. Hem sözü edilen olumsuzluğu ortadan kaldırmak hem öğrencinin şiir yazma becerilerini geliştirmek hem de okuma-anlama kabiliyetini geliştirmek için bundan sonra yayımlanacak Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında eğitim programcılarınca şiir yazma etkinliklerine ve edebi değeri yüksek şiir metinlerine daha fazla yer verilmesi konusunda hassas davranabilirler.

Araştırmacılar; Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin kalitesi araştırılarak araştırma sonuçları ders kitabı yazarları ve eğitim programcıları ile paylaşılabilir,

Ders kitaplarında yer alan şiir metinlerinin hangi temel dil becerisinin öğretiminde daha aktif olarak kullanılabileceği konusu araştırılabilir,

Dünyada anadil öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan metinler içerisinde şiirin yeri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Akalın, Ş. H., Toparlı, R., Dağlı, Y., & Çavuşoğlu, Ş.B. (2009). *Türkçe Sözlük*. (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bahar, M. A. (2010). *Türkçe Öğretiminde Şiir*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

- Bulut, K. (2019). 2006 ve 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 24(3), 862-881.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları (2. Baskı)*. (S. B. Demir, Çeviri Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çarpıt, C. (2019). 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı Çerçevesinde Hazırlanan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 18(71), 1368-1376.
- Demir, M. & Duman, B. (2004). Şiir Okumaya Dayalı Türkçe Öğretimi. *İlmi Araştırmalar Dergisi* 17(1), 89-98.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kaya, M. (2013). Okuma-Yazma Öğretimde Şiir. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi* 10(1), 49-96.
- Kültür Bakanlığı (1938). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Maarif Vekâleti (1340). *Liselerin Birinci Devre Müfredat Programı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Maarif Vekâleti (1929). *Ortamektep ve Liselerin Türkçe Müfredat Programı*. Ankara: Yeni Gün.
- Maarif Vekâleti (1930). *Ortamektep Müfredat Programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Maarif Vekâleti (1931). *Ortamektep Müfredat Programı 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- MEB (1949). *Ortaokul Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (1962). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB (2015). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB (2017). *Türkçe Dersi Öğretim Programı - İlkokul Ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Punch, K. F. (2020). *Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (5. Baskı)*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Göçer, A. (2004). Türkçe Öğretimine Bir Uygulama Sahası Olarak Belirli Günler ve Haftaların Kutlama Etkinlikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, 127-135.
- Sezgin, N. S. (2005). Çocuk ve Şiir. *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, 8, 40.
- Şahin, D. & Bayramoğlu, C. D. (2016). 2015 Türkçe Öğretim Programının Metin Tür ve Tema Seçimi Bakımından Değerlendirilmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 11(3), 2095-2130.
- Şimşek, N. D. (2021). Türkçe Öğretim Programları. Temizyürek, F. & Türkben, T. (Editörler). *Türkçe Öğretimine Genel Bir Bakış El Kitabı (1. Baskı)*. içinde (45-75). Ankara: Pegem Akademi.

Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı (22.09.1981). *Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programları*. (Yayınlanmamış 22.09.1981 tarih ve 172 sayılı kurul kararı).

Temizyürek, F., & Balcı, A. (2006). *Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları*. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Yerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Türkçe Öğretim Programları, çağın ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda sürekli yenilenerek günün şartlarına cevap verecek şekilde düzenlenmektedir. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar söz konusu ihtiyaçlar çerçevesinde Türkçe Öğretim Programları da değişime uğramıştır. Bu değişim ve dönüşümden en fazla etkilenen unsur ders kitaplarına seçilen metin türleri olmuştur. Bu değişime uğrayan metinlerden biri de şiir türüdür. Şiir türünün sahip olduğu olumlu nitelikler, bu türün Türkçe öğretiminde kullanılan metin türlerinden biri olmasını sağlamıştır. Yapılan bu çalışma ile 1924-2019 yılları arasında uygulamaya konulan ortaokul Türkçe Öğretim Programlarında şiir türündeki metinlere yer verilme düzeyinin belirlenerek şiir türü ile öğrenciye kazandırılması hedeflenen temel beceri ve kazanımların tespiti amaçlanmıştır. Bununla birlikte programdaki eksikliklerin belirlenmesi yoluna da gidilmiştir. Çalışmanın ana materyalini 1924, 1929, 1931, 1938, 1949, 1962, 1981, 2006, 2015, 2017, 2018, 2019 yılları arasında uygulamaya konulan Türkçe Öğretim Programlarında yer alan şiir türüyle sınırlıdır. Bu çalışma nitel desende uygulanan doküman analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, doküman analizi ile birlikte araştırma sorusuna cevap vermek, sayıca fazla olan metin yığınının ortak veriler tespit etmek ve değerlendirme yapmak için içerik analizi yöntemi de kullanılmıştır. Analiz sonucu elde edilen veriler, içerik analizi ile sınırları ve yönü açıkça belirlenerek ulaşılan veriler çalışmada sunulmuştur. Şiir, yazılı türler arasında dilin edebî ve estetik yönünü güçlü şekilde öne çıkaran türlerden biridir. Şiirin bu güçlü yönünü tüm milletlerin yazılı ve sözlü kültürlerinde görmek mümkündür. Bunda şiirin ezberlenmesinin kolay, müzikalitesinin yüksek olmasının büyük rolü bulunmaktadır. Şiirin bu olumlu özellikleri onun çağdaş Türkçe Öğretim Programlarında yer almasının önemli sebeplerindendir. Türkçe Öğretim Programları (1924-2019) incelendiği vakit 1924-1962 yıllarında uygulamaya konulan Türkçe Öğretim Programlarında şiir metinleri sayesinde öğrenciye ahlâki telkinler etme, öğrencinin yerel söyleyiş farklılıklarını azaltarak edebî dili yaygınlaştırma ile hitabet gücünü artıma, ahlâki ve millî hassasiyetlere sahip nesiller yetiştirme, Türkçenin ifade zenginliğini öğrenciye kazandırarak öğrencin estetik duygularının gelişimi amaçlanmıştır. İlgili programlar şiir metinlerinin araçsallık yönüne vurgu yaparak; şiir vasıtasıyla diksiyon problemlerini ortadan kaldırmış, okuma alışkanlığı edinmiş, estetik duyarlığa sahip ve etik değerleri özümsemiş sağlam karakterli öğrencileri yetiştirmeyi hedeflemiştir. Sözü edilen hedeflere ulaşılabilmesi 1962 Türkçe Öğretim Programında öğretmenlerin uygun rol model olması gerektiği vurgulanmıştır. 1981-2019 yılları arasında yayımlanarak uygulanan programlar ise şiirin sözü edilen olumlu yönleri yanında öğrencinin şiir sayesinde kendini ifade etmesini, başkaları ile işbirliği içerisinde çalışmasını, dört temel dil becerisini geliştirmeyi ve dil bilgisi yeterliliğini artırmayı hedeflemektedir. Çeşitli etkinliklerle sözü edilen hedeflere ulaşmaya çalışılmıştır. Söz konusu programlar arasında 2006 yılında uygulamaya konulan Türkçe Öğretim Programı kendinden önce ve sonraki yıllarda (2015, 2017, 2018 ve 2019) yayımlanan Türkçe Öğretim Programlarının aksine dil becerilerinin en detaylı şekilde ele

alındığı bir öğretim programı olarak dikkat çekmektedir. 2006 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren Türkçe Öğretim Programının başat niteliklerinden biri de şiir türüne ne derece yer verileceği ile ilgili bir veri bulunmasıdır. Bu durum yayımlanan diğer programlarda görülmemektedir. Bu durum Türkçe Öğretim Programları çerçevesinde hazırlanan Türkçe ders kitaplarında şiir türüne daha az yer verilmesine neden olmuş olabilir. Hem sözü edilen olumsuzluğu ortadan kaldırmak hem öğrencinin şiir yazma becerilerini geliştirmek hem okuma-anlama kabiliyetini geliştirmek için bundan sonra yayımlanacak olan Türkçe Öğretim Programlarında edebi değeri yüksek şiir metinlerine, şiir ile ilgili etkinliklere daha fazla yer verilmesi faydalı olabilir.

EXTENDED ABSTRACT: Turkish Teaching Programs are constantly renewed in line with the needs of the age and the country and are organized in a way to respond to the conditions of the day. From the proclamation of the Republic to the present day, Turkish Teaching Programs have also undergone changes within the framework of these needs. The texts selected for textbooks have been the most affected by this change and transformation. One of the texts that have undergone this change is poetry. The positive qualities of the poetry genre have made this genre one of the text types used in Turkish language teaching. With this study, it is aimed to determine the level of inclusion of texts in the genre of poetry in the secondary school Turkish Teaching Programs implemented between 1924-2019 and to determine the basic skills and achievements aimed to be gained by the student with the genre of poetry. In addition, it was also aimed to determine the deficiencies in the program. The main material of the study is limited to the poetry genre in the Turkish Language Teaching Programs implemented between 1924, 1929, 1931, 1938, 1949, 1962, 1981, 2006, 2015, 2017, 2018, 2019. This study was conducted with the document analysis method applied in qualitative design. In this study, along with document analysis, content analysis method was also used to answer the research question, to identify common data from a large number of texts and to make an evaluation. The data obtained as a result of the analysis are presented in the study by clearly determining the boundaries and direction of the content analysis. Poetry is one of the written genres that strongly emphasizes the literary and aesthetic aspect of language. It is possible to see this strong aspect of poetry in the written and oral cultures of all nations. The fact that the poem is easy to memorize and has high musicality plays a big role in this. These positive features of the poem are among the important reasons for its inclusion in contemporary Turkish Language Teaching Programs. When the Turkish Teaching Programs (1924-2019) are examined, it is aimed in the Turkish Teaching Programs put into practice in 1924-1962 to provide moral indoctrination to the student through poetry texts, to increase the power of oratory by spreading the literary language by reducing the differences in the student's local pronunciation, to raise generations with moral and national sensitivities, and to develop the aesthetic feelings of the student by giving the student the richness of Turkish expression. The relevant programs emphasize the instrumental aspect of poetry texts and aim to raise students with strong character who have eliminated diction problems through poetry, have acquired the habit of reading, have aesthetic sensitivity and have assimilated ethical values. In order to achieve these goals, it is emphasized in the 1962 Turkish Language Teaching Program that teachers should be appropriate role models. In addition to the positive aspects of poetry, the programs published and implemented between 1981-2019 aim to enable students to express themselves through poetry, to work in cooperation with others, to develop the four basic language skills and to increase their grammar proficiency. These goals were tried to be achieved through various activities. Among these programs, the Turkish Language Teaching Program, which was put into practice in 2006, draws attention as a teaching

program in which language skills are discussed in the most detailed way, unlike the Turkish Language Teaching Programs published before and after it (2015, 2017, 2018 and 2019). Published in 2006, one of the main features of the Turkish Language Teaching Program is that there is data on the extent to which poetry will be included. This situation is not seen in other published programs. This situation may have caused the Turkish textbooks prepared within the framework of the Turkish Teaching Programs to include poetry less. It may be useful to include more poetry texts with high literary value and activities related to poetry in the Turkish Language Teaching Programs to be published in the future in order to eliminate the aforementioned negativity, to improve students' poetry writing skills and to improve their reading-comprehension ability.